הצליחה

ניתוק מגע והכנות לצליחה

מאז הופעתם של תעלת סואץ ונהר הירדן בקווי הפסקת־האש של ישראל החל צה"ל להתעניין בציוד צליחה. צליחת מכשול מים בסדר גודל של תעלת סואץ היא משימה מורכבת מכל הבחינות: ארגונית, טכנית וטקטית. תעלת סואץ מחברת את הים התיכון בצפון עם מפרץ סואץ וים סוף בדרום. אורכה כ־160 ק"מ – מהם 37 ק"מ של האגם המר הגדול ושל האגם המר הקטן. רוחבה 150-200 מטרים, עומקה 10-20 מטרים, והדפנות שלה תלולות. על גדות התעלה שוכנות שלוש ערים מצריות: פורט סעיד בצפון, אסמאעיליה במרכז ובדרום העיר סואץ, שהיא הגדולה והחשובה מבין ערי התעלה.

כמו בכל נושא חשוב, היו בצה"ל דעות שונות בנוגע לציוד המתאים לתנאינו ובנוגע לשיטת הצליחה. כשפרצה מלחמת יום הכיפורים היו בידי צה"ל גשר גלילים, תמסחים ודוברות ג'ילואה. גשר הגלילים היה האמצעי המועדף למרות המורכבות של גרירתו והבאתו לאזור הצליחה. כבר בימים הראשונים של הבלימה עלה על הפרק נושא הצליחה. בנוגע לאופן הצליחה ולמקומה הועלו רעיונות והושמעו דעות שונות: בצפון מול פורט פואד-פורט סעיד, בדרום מול העיר סואץ, או במרכז מול אסמאעיליה. בסוף סוכם על הגזרה המרכזית באזור התפר בין שתי הארמיות – באזור מצמד. הכוחות המצריים בשני צדי התעלה בגזרה הזאת היו דלילים יחסית. כמו כן סוכם שאוגדת שרון תמשיך לבסס את האחיזה בראש הגשר, ושאוגדת ברן תצלח למערב התעלה – זאת לאחר השמדת חטיבת השריון ה־25 המצרית.

ציר עכביש, שהוביל, מלקסיקון דרך סילבר ומצמד, למקום הצליחה, היה עמוס ופקוק. גרירת גשר הגלילים הייתה כרוכה בקשיים רבים, ונמשכה זמן רב יותר מן המתוכנן. בחצות ליל 16/15 באוקטובר, במקביל לגרירת גשר הגלילים, החלו להניע לתעלה דוברות ג'ילואה, כדי לאפשר ליחידות משלוש האוגדות של אלוף ברן, אלוף קלמן מגן ואלוף אריאל שרון לצלוח לגדה המערבית. בצליחה השתתפו שלושה גדודי גישור עם 60 סירות גומי, 16 תמסחים, 20 דוברות ג'ילואה וגשר גלילים.

ב־16 באוקטובר בבוקר הושקו למים כמה תמסחים כדי לאפשר מעבר של כוח טנקים מסוים מן החטיבה של אל"ם חיים ארז לעזרת הצנחנים בפיקודו של אל"ם דני מט שצלחו כבר בשעה 2:00 ב־16 באוקטובר את התעלה, ונאחזו בגדה המערבית כדי לתפוס בה ראש גשר. אצל האויב שרר ערפל בנוגע לכוונותינו לצלוח, אך הוא היה ער לפעילות כוחותינו באזור הצליחה. לפיכך הוא החל להניע כוחות לביצוע התקפות נגד. בוצעו התקפות אוויר כדי לחסום את המשך הצליחה. חילופי האש וניסיונות לחיסול ראש הגשר משני צדי התעלה נמשכו ב־16 וב־17 בחודש. על ציר עכביש נוצרו חסימות על־ידי כוחות אויב בכמה קטעים.

הצנחנים בפיקודו של אל"ם עוזי יאירי הוקפצו כדי לטהר את השטח שמצפון לציר מחי"ר של האויב ומחוליות הסאגרים – שטח שנקרא החווה הסינית. הצנחנים לחמו בחירוף נפש ועסקו במשימה הזאת עד 17 באוקטובר לפני הצהריים – כך שאפשר היה להמשיך את גרירת גשר הגלילים לתעלה. אט אט הלכה והתבהרה תמונת המצב למצרים ומובן שהדאיגה מאוד את הדרגים הבכירים שלהם. אזור הצליחה, שנקרא "החצר", ספג הפגזות כבדות, ובמקביל נעו כוחות מצרים לסיכול הצליחה. אף שהגשר כבר היה מוכן הצליחה התעכבה בשל ויכוחים בין המפקדים הבכירים שלנו בנוגע לגזרות האחריות על רקע ניסיונם לשנות לפי רצונם את המשימות שהוטלו עליהם. סיבה נוספת לעיכוב הייתה הצורך לתדלק

ולחדש את מלאי התחמושת לאחר כל התנועות הארוכות בקרב השריון בשריון מול חטיבה 25.

במקביל להדיפת הניסיונות של המצרים להתקדם מזרחה נמשכה הרחבת הפרוזדור לצליחה, והושלמו התוכניות לצליחת התעלה. כוחות האוגדה, ובראשם חטיבתו של אל"ם גבי עמיר, החלו בחצות הלילה שבין 17 ל־18 באוקטובר לצלוח את התעלה באזור מצמד. עם התחלת הצליחה נפגע הגשר, וזו הופסקה. אז החלו הכוחות לעבור במעבר הצפוני על דוברות ג'ילואה. לאחר שהגשר תוקן נמשך מעבר הכוחות במקביל בשני המעברים - הצפוני על דוברות הג'ילואה והדרומי על גשר הגלילים. החטיבה שלנו, עדיין עתודה פיקודית, הייתה פרוסה על ציר כספי, וקיבלה פקודה להיות מוכנה לצליחה ב־18 באוקטובר – גם היא בשני המעברים: על הג'ילואות ועל גשר הגלילים. בצבא מצרים, שעמד על חומרת המצב, היו מחלוקות בנוגע לתגובה למהלכי צה"ל בין הרמטכ"ל שאזלי לבין שר המלחמה אסמאעיל עלי. שאזלי חשש מהתנופה של צה"ל בגדה המערבית, ולכן רצה להחזיר את כוחותיו לגדה המערבית במגמה לבלום את פריצת כוחותינו לעבר קהיר. מנגד אסמאעיל עלי גרס שיש להחזיק בעמדות הקיימות תוך ניסיון להשמיד את כוחות צה"ל שחצו. על רקע הזה פוטר שאזלי ב־22 באוקטובר, ובמקומו מונה לרמטכ"ל בפועל ראש אגף המבצעים הגנרל מוחמד אל־גמאסי.

בסביבות השעה 1:00 אחר חצות קיבל הגדוד אישור להתקפל מלקסיקון, ולהיכנס לחניון לילה להתארגנות בצומת כספי-כרוניקה צפונית לחורבה. ההתארגנות הייתה קשה וארוכה. לא הייתה מספיק תחמושת וחסרו דלקים לכלים. היו התרוצצויות רבות שגזלו את הזמן המועט עד עלות השחר. לבסוף, השגנו חלק מן הדברים הנדרשים, ועם אור ראשון הגדוד היה מוכן לתנועה, מלא חלקית בתחמושת ודלק. ואולם העייפות המצטברת נתנה את אותותיה באנשים. הם היו תשושים מאוד מיום הלחימה ומליל ההתארגנות בשל העבודה המאומצת וחוסר השינה.

הצליחה

ב־5:00 הגדוד היה כבר בתנועה אל עכביש דרך כספי. השארתי את פלוגת חזי לאבטחה בחורבה, והיא הייתה אמורה להצטרף לגדוד כמה שעות לאחר מכן. החטיבה נעצרה בשדרה על עכביש באזור יוקון, ועשתה מאמצים עצומים כדי להשלים תחמושת ודלק עוד לפני הצליחה. כל אחד עשה בכוחות עצמו כל טריק אפשרי כדי למלא את הכלים בדלק ולהשלים בתחמושת את הבטנים.

הגדוד נע בשדרה בצד הציר לכיוון מערב אל עבר המעברים במתחם הצליחה. בגלל העומסים בצירי הגישה והתקלות באמצעי הצליחה בשתי נקודות המעבר קיבלתי פקודה להיות מוכן לצליחה באחת משתי האפשרויות – על דוברות במעבר הצפוני או על גשר הגלילים במעבר הדרומי. הכוחות המצריים המשיכו לעשות כל מאמץ כדי לסכל את ניסיון הצליחה שלנו. ככל שהתקרבנו לנקודת הצליחה כך הייתה הארטילריה מסיבית יותר. בצומת עכביש-כספי-פוטון ספג הגדוד ארטילריה כבדה מאוד. כמה לוחמים נפצעו, בהם יואל לביא הסמג"ד שנפצע קשה בראשו. יואל הגיע חמישה ימים קודם לכן לגדוד כדי לתפוס את מקומו של הסמג"ד הקודם, יאיר יחדיו, שנפצע ופונה ב־10 באוקטובר. יואל פונה, והשאיר אחריו חלל ריק בשלב הכי קריטי – שלב הצליחה. תהליך ההחלמה שלו היה יחסית ארוך, אך בסופו יואל חזר אל עצמו, והספיק עוד לתרום הרבה לצה"ל ולמדינה.

שוב נשארתי בלי סגן, והפעם עד סוף המלחמה. תפקיד הסגן חשוב מאוד בעִתות מלחמה. סגן מפקד הגדוד מטפל בעניינים חשובים רבים,

הנותנים אורך נשימה לדרג הלוחם: שליטה בדרגי א׳ של הגדוד מאחור ובצמוד לדרג המסתער, פיקוח על ההתארגנות וההחזרה לכשירות של הכלים בחניוני הלילה, וכאשר צריך – ביצוע משימת פיקוד על כוח משנה בעת פיצול הפלוגות למאמץ עיקרי ולמאמץ משני.

ההפגזה הארטילרית והנפגעים יצרו אי סדר, בעיקר בשיירה של הרכבים הרכים מאחור. ואולם, הכיוון היחידי היה להמשיך קדימה אל עבר הצליחה. מ״פ המפקדה דיווח על הפגזה כבדה ועל נפגעים. הוריתי לו להאיץ ולהמשיך מערבה ולצלוח את הצומת מהר ככל האפשר, והוריתי לסיור להיחלץ לעזרתו בניתוב דרכו מערבה לאזור הצליחה. בינתיים הצטרפה אל הגדוד פלוגת חרמ״ש, בפיקודו של חזי, שהשארתי מאז הבוקר באבטחה בחורבה. תוך כדי התנועה להיחלצות מן השטח המוכה אש ארטילרית קיבלתי פקודה לנוע על פוטון לכיוון צפון־מערב לעבר טלויזיה לעזרת חטיבה 600 בפיקודו של אל״ם טוביה רביב, שתקפה שם להרחבת ראש הגשר. נתתי פקודות לשינוי המשימה, והמשכתי את התנועה. כמה דקות לאחר מכן קיבלתי שוב הוראה לשנות את המשימה – להמשיך על עכביש לעבר הצליחה.

המשכתי עם הגדוד על עכביש, עליתי על לקסיקון, המשכתי לציר סילבר, והייתי מוכן לצליחה. בדרך לחציה התבוננתי במראות שעל הציר ובצִדיו: גופות חרוכות, כלים פגועים ושרופים, סימני קרב שזה עתה הסתיים. טנקים ונושאי גייסות אחרים מפויחים, רובם מצריים, היו נטושים לצִדי ציר התנועה. דברים לא טובים קורים בזמן הכי פחות מתאים. עוד בגדה המזרחית נתקעו לנו שני טנקים – אחד מפלוגת כובס והשני ממפתח. באותה עת ממש קיבלתי תגבורת של שני טנקים. צירפתי אותם למנש, והמשכנו לנוע אל עבר הצליחה בקצב אִטי ומורט עצבים. התנועה בשטח הייתה קשה. מסביב נשמעו קולות ירי ונפילות ארטילריה. לפתע גם הטנק שלי פרס זחל. הקפצתי אליי את קצין החימוש אלכס מאיר, שהיה מאחורי השדרה.

וכך תיעד אלכס את האירוע:

כ־400 מטרים לפני התעלה, תחת אש ארטילרית, טנק המג"ד פרס זחל. מאחר והזמן והמקום היו קריטיים, רצתי אישית לטנק, ותוך דקות הייתי שם. כשראיתי שהפריסה רצינית, הודעתי למג"ד שהתקלה היא עניין מורכב ולא תיפתר בכמה דקות. הוא הורה לי לארגן לו טנק אחר. קראתי לקצין הקשר ניסן, ויחד העברנו במהירות הבזק את ציוד הקשר והאביזרים המיוחדים של המג"ד לטנק אחר, והוא המשיך להוביל את הצליחה. זה הטנק השלישי שלו. את השני החליף כשבוע לפני כן – ב־10 באוקטובר.

באותה עת, על נקודת הצליחה הצפונית של הג'ילואה, טבעו שני טנקים מן הגדוד השני של החטיבה בתעלה כתוצאה מהפגזה שנחתה על אזור הצליחה. שישה לוחמים איבדו את חייהם.

בערב צלחנו את התעלה. מצאנו את דרכנו בסבך העצים אל שדה התעופה דוורסואר – אדום 6222 – מקום המפגש שנקבע לריכוז הכוחות. החטיבה קיבלה התרעה להיות מוכנה להתקדם לאחת משלוש האפשרויות: מערבה לעבר קהיר; דרומה לכיוון שדה הנפט מורגן שמדרום לעדביה; דרומה לעבר העיר סואץ.

בחצות, במהלך התארגנות הגדוד בשדה התעופה, קיבלתי התרעה להיות מוכן להמשיך להתקדם מיד מערבה כ־15 ק"מ ולתקוף את מקצרה. תוך דקות הכנתי את הגדוד להמשך הלחימה, והמתנתי לפקודה לנוע. ואולם, אז בוטלה הפקודה, ואנחנו נשארנו בשדה התעופה בהמתנה להמשך פקודות. בסיום הקרבות סיפר לי אחד הלוחמים מפלוגת חרמ"ש שבאחד הנגמ"שים, נדמה לי שבזה של אלטמן, החזיקו בקבוק יין שקיבלו מאנשי הרבנות הצבאית, והוא היה מיועד לרגע שבו יצלחו את תעלת סואץ אל תוך מצרים. כשהרגע הגיע, מיד אחרי הצליחה, הבקבוק נפתח וכולם שתו. במהלך הלילה של 18 באוקטובר המשיכו לזרום כוחות מאחור, ונוצרה צפיפות רבה בשדה התעופה. זה היה לילה קשה ורצוף הפגזות ארטילריות.

גדוד 433 צלח את תעלת סואץ

ב־19 באוקטובר עם שחר הגיעו אל השדה מכליות דלק – לא ברור של איזו יחידה. נתנו להם חסות ואירחנו אותם, אך לקחנו מהם את הדלק ותדלקנו עד אפס מקום. ניצלתי את זמן ההתארגנות, ונתתי למפקדי הפלוגות תדרוך ופקודות להמשך התנועה. ואולם, לפני שהצלחנו לצאת משדה התעופה נחתה עלינו הפגזה ארטילרית כבדה נוספת, שגרמה שוב לנפגעים רבים בקרב הכוחות שהצטברו באותו אזור לאחר הצליחה. בגדוד שלי נפגעו 8 לוחמים: שניים מהם נהרגו. סמל גול יורם, מפלוגת מפקדה. יליד ירושלים. התגייס לצה"ל בשנת 1971 לחיל השריון. את מלחמת יום הכיפורים עשה עם הגדוד מתחילתה. רב"ט טוויל רחמים, מפלוגת מפקדה, יליד מושב שתולים. התגייס לצה"ל בשנת 1969 ושירת כנהג בחיל האויר. עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים הוצב בפלוגת מפקדה של הגדוד ואתה עשה את המלחמה.

מחלקת הרפואה שלנו פרסה ממש בשטח שדה התעופה ובמשך השעות שלאחר מכן קלטה עשרות פצועים מכל היחידות שנפגעו – זאת כשהיא עצמה תחת הפגזה כבדה.

ארנון צברי סיפר:

נענו, כל מחלקת הרפואה, בעקבות לוחמי הגדוד לקראת הצליחה. מסביב, לצדי הדרך, טנקים וכלים משוריינים מפויחים – חלקם שלנו ורובם מצריים. ככל שהתקרבנו לתעלה הלכה וגברה ההפגזה על השיירה שלנו. אחד מזחל"מי הפינוי נפגע, למזלנו ללא פצועים. קיבלנו הוראה לנטוש אותו ולהמשיך. זיעה ניגרה על גבי. המתח והפחד השתלטו עליי אך גם שמרו אותי דרוך וערני. השטח כולו מטווח, הארטילריה ממשיכה לרדת, יש נפגעים. אחד מהם הוא יואל, הסמג"ד החדש שהחליף את יאיר. הוא נפגע בראשו מרסיס שחדר את הקסדה. הפצועים פונו, ואנו המשכנו לעבר החצייה. ממש על הגשר האמבולנס החליק ולא הצליח לנוע קדימה ועיכב את השיירה. עדכנו את המג"ד והוא לחץ להתגבר על הבעיה, ואם לא – לזרוק את האמבולנס למים, לפנות את הציר ולהמשיך. בסופו של דבר הצלחנו להתגבר והמשכנו בתנועה אחרי הכוחות עד חניון הלילה בשדה התעופה בדוורסואר, שאליו המשיכו לזרום גם כוחות נוספים. לפנות בוקר ב־19 בחודש, נחתה על כוחותינו שבשדה התעופה הפגזה כבדה שגרמה לפצועים רבים. שוב נאלצנו לטפל ביותר מעשרים פצועים (חלקם לא מהגדוד) – שישה מהם היו פצועים קשה.

הגדוד לוחם ממערב לתעלת סואץ, באפריקה

אמצעי צליחה: הדוברות

אמצעי צליחה: גשר הגלילים